

Після розпаду СРСР адвокатура продовжила свій розвиток і в незалежній Україні. Результатом цього стало прийняття Закону України «Про адвокатуру» 1992 року, в якому на законодавчому рівні було закріплено поняття «адвокатська таємниця». В статті 9 Закону зазначалось, що предметом адвокатської таємниці є питання, з яких громадянин або юридична особа зверталися до адвоката, суть консультацій, порад, роз'яснень та інших відомостей, одержаних адвокатом при здійсненні своїх професійних обов'язків. Дані попереднього слідства, які стали відомі адвокату в зв'язку з виконанням ним своїх професійних обов'язків, можуть бути розголошені тільки з дозволу слідчого або прокурора. Адвокати, винні у розголошенні відомостей попереднього слідства, несуть відповідальність згідно з чинним законодавством. (Закон України «Про адвокатуру» від 19.12.1992 № 2887-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 9. – Ст.62)

Зважаючи на те, що Україна молода, незалежна держава, національне законодавство було не досить досконалим і зазнавало багатьох змін. Після багаторічної роботи, враховуючи практику адвокатів, численні обговорення серед юристів було прийнято рішення покращити законодавство і прийняти новий закон. Результатом стало прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року. Зокрема, в новому законі було більш детально і чітко вказано про інститут адвокатської таємниці. А саме в статті 22 Закону «адвокатська таємниця» розуміється, як будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності. (Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст.282)

Зокрема, й щодо дотримання адвокатами принципу конфіденційності вказується в ст.10 Правил адвокатської етики, затверджених Установчим З'їздом адвокатів України від 17.11.2012 року. Відповідно до нього конфіденційність є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання правової допомоги, здійснення захисту та представництва. (Правила адвокатської етики від 17.11.2012 р. // Нормативні акти України : електронна база даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vkdka.org/pravil-advokatskoji-etiki/>).

Також, відповідно до положень чинного Кримінально Кодексу України, а саме в ст. 397 КК міститься інформація про те, що забороняється втручання в діяльність захисника і карається відповідними санкціями згідно з Кодексом. (Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – Ст.131)

Підсумовуючи вище викладене, можна дійти висновку, що інститут адвокатської таємниці розвивався впродовж багатьох років і зазнав значних змін. А з 1922 р. по 1960 р. адвокатська таємниця, як правова категорія, в сучасному її розумінні, не існувала. Таку ситуацію, вважаю, можна пояснити як репресивним характером права того періоду, так і відсутністю приватного права в його сучасному розумінні. Більш чітко і органічно адвокатська таємниця розвинулась в роки незалежної України. Щодо перспектив подальшого розвитку, то адвокатська таємниця за своїм економічним змістом наближається до службової, тобто потребує нового тлумачення. Необхідно закріпити адвокатську таємницю в цілому в системі права України, надати новий статус, де провідним повинен стати економічний фактор.

Шкільнюк А.Д.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

**ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ
РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ**

Адвокатура протягом усієї своєї історії була незамінним інститутом, виникнення якого було зумовлено ще в античні часи. Найбільших змін та реформувань адвокатури відбулося у радянський період, в цей час постійно змінювався правовий статус даного інституту. Вивчення та історичний аналіз інституту адвокатури необхідний для прогнозування подальших тенденцій його розвитку. Також, беззаперечно, це допоможе уникненню помилок, які виникли під час діяльності та реформаций адвокатури.

Після Жовтневої революції 1917 року в Росії, незважаючи на збереження Центральною Радою України інституту присяжних та приватних повірених, згідно з Тимчасовим положення про народні суди та революційні трибунали 1919 року, адвокатуру в Україні було ліквідовано. Це сприяло утворенню новому інституту, як колегія правозаступників. Функції присяжних та приватних повірених – кваліфікованих правозахисників могла виконувати будь-яка особа, що досягла 18 років. Майже на три роки інститут адвокатури було ліквідовано, але із відродженням приватних інтересів громадян виникла потреба у його відновленні. Датою відновлення діяльності адвокатури є 2 жовтня 1922 року. ЦВК України затвердив Положення про адвокатуру УРСР, згідно з яким були створені губернські колегії захисників у кримінальних і цивільних справах з деякими правами на самоврядування. В цей час осіб, які виконували функції захисників, називали оборонцями. (Варфоломєєва Т. В. Історія адвокатури України / За ред. Т. В. Варфоломєєвої, О. Д. Святоцького. — К.: Либідь. - 1992. - С.39-41)

У зв'язку із посиленням тоталітаризму у державі, посилювався і контроль над правозахисниками у 1930 році. Примусово залучали до переходу у колективну працю, забороняли існування приватних кабінетів.

Після прийняття Конституції СРСР 1936 року було розроблено нове Положення про адвокатуру, що було затверджене РНК СРСР 16 серпня 1939 року. Нове Положення було певним прикладом для всіх законів про адвокатуру, що були видані згодом. Згідно з ним колегії адвокатів утворювались у межах краю, області, автономної і союзної республіки, а в тих республіках, де не було крайового розподілу, вони організовувалися на території союзної республіки.

У Положенні також зазначалося, що колегії адвокатів можуть надавати юридичну допомогу у вигляді порад, довідок, роз'яснень тощо. Також створювати заяви, скарги та інші документи на прохання громадян, установ, організацій і підприємств, що беруть участь в судових процесах в якості однієї із сторін.

Колегії адвокатів мали ті ж права, що і юридичні особи. Право займатися адвокатською діяльністю мали лише ті, хто вступив до колегії адвокатів. Однак в окремих випадках і в порядку, визначеному інструкцією НКЮ СРСР, з дозволу народного комісара юстиції республіки до занять адвокатською діяльністю допускалися особи, які не були членами колегій адвокатів. Зачасту таке відбувалось у віддалених місцевостях, де створювати колегії було не рентабельно. У зв'язку з цим за рекомендацією місцевих керівних організацій дозволялося займатися адвокатською діяльністю вчителям, лікарям та іншим представникам інтелігенції.

Членами колегії адвокатів могли бути особи, які мали вищу юридичну освіту і стаж практичної роботи в судових, прокурорських та інших органах юстиції не менше одного року; особи, які не мали юридичної освіти, але мають трудовий стаж не менше трьох років на тих же посадах. Особи, які закінчили юридичні навчальні заклади, але не мали стажу практичної роботи в судових, прокурорських та інших органах юстиції, приймалися в колегію адвокатів в якості стажистів. (Ляпина Д. Р. Развитие конституционно-правовых норм об адвокатуре в советский период с 1917 до начала 90-х годов XX века / Д. Р. Ляпина // Бизнес в законе. - 2010. - №3. - С. 40-42)

Самостійність адвокатських колективів вважалася "шкідливою" для суспільства, і їх передбачалося ліквідувати. Адвокатські послуги мали надаватися через місцеві юридичні консультації, що були адміністративно підлеглими президії колегії адвокатів. Президія наділявся правом визначати місцезнаходження і склад консультацій, а також призначати завідувачів, які звітували безпосередньо перед президією, а не перед членами консультацій, контролювали професійну діяльність адвокатів. Вони також розподіляли навантаження серед адвокатів і встановлювали розмір оплати, поки не були визначені тверді тарифи.

У наступні десятиліття були прийняті нові закони про адвокатуру. На початку 60-х рр. Загальносоюзне Положення про адвокатуру СРСР 1939 року було замінено республіканськими законами і положеннями.

Відповідно до Закону про судоустрій УРСР Міністерством юстиції республіки був розроблений проект Положення про адвокатуру, яке Верховна Рада затвердила 25 вересня 1962. Статтею 1 Положення колегії адвокатів визначалися як добровільні об'єднання осіб, які займаються адвокатською діяльністю, організаційною формою якої були тільки юридичні консультації. Завдання адвокатури, організаційну побудову обласних колегій адвокатів та юридичних консультацій в цілому змін не зазнали. Новим у республіканському Положенні в порівнянні з союзним Положенням про адвокатуру 1939 року, було посилення ролі місцевих рад депутатів трудящих в керівництві діяльністю адвокатури. Таким чином, не тільки Міністерство юстиції, але і ради прагнули здійснювати організацію, керівництво і контроль за діяльністю колегій адвокатів. Право виключення з колегії адвокатів надавалося президіям колегії, виконкомом обласних рад депутатів трудящих і Міністру юстиції України.

У 1977 році, вперше в історії радянської адвокатури, її правове становище було закріплено в Конституції СРСР (ст. 161). У 1979 році прийнято Закон "Про адвокатуру в СРСР". Цим Законом регулювалися питання організації і діяльності адвокатури на загальносоюзному рівні. В рамках кожної союзної республіки діяло своє положення про адвокатуру. Положення про адвокатуру УРСР було прийнято 31 жовтня 1980 року. (Про затвердження Положення про адвокатуру Української РСР. [Електронний ресурс]: Закон УРСР від 31 жовтня 1980 року №1050 –Х. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1.T801050.html

Організаційно адвокатура була побудована за колегіями. Згідно з Положенням про адвокатуру колегії адвокатів є добровільними об'єднаннями осіб, які займаються адвокатською діяльністю. Це означало, що адвокатура являла собою децентралізовану систему самоврядних громадських організацій - колегій адвокатів.

Слід зазначити, що згідно із законом СРСР "Про адвокатуру в СРСР" 1979 року та Положенням про адвокатуру УРСР 1980 адвокатура в той час була в певній мірі закритою і в організаційному плані ускладненою інститутом, вступ до якої на правах членства був непростим, довгим і дуже формалізованим.

Що стосується здійснення організаційної форми роботи адвокатури, то вона в той час реалізовувалася як вид адвокатської діяльності завдяки роботі юридичних консультацій, які могли існувати тільки в межах відповідної колегії фактично в статусі структурного підрозділу цієї колегії. При цьому завідувач юридичною консультацією діяв відповідно до довіреності президії відповідної колегії адвокатів, матеріально забезпечуючи останню засобами в розмірі 30%, які в обов'язковому порядку отчислялись в фонд відповідної колегії адвокатів кожної юридичною консультацією.

Таке правове становище юридичних консультацій не дозволяло їм здійснювати надання правової допомоги самостійно в статусі юридичної особи та викликало організаційні та матеріальні складнощі в роботі адвокатів. Крім того недостатніми були як гарантії адвокатської діяльності, так і гарантії захисту прав і свобод людини, що, безумовно, вимагало реформування, перша спроба здійснення якого відбулася в наступні роки.

Завдяки аналізу роботи інституту адвокатури в радянський період, можна зробити висновки та прогнози його діяльності у незалежній Україні. Використати зроблені помилки радянського законодавства, та навпаки – виокремити щось особливе, що може допомогти зміцнити та забезпечити необхідну діяльність адвокатури.